

ONA TILI

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 7-sinfi uchun darslik

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi
nashrga tavsiya etgan

Yangi nashr

Toshkent – 2022

UO'K 811.512.133(075.3)
KBK 81.2(O'zb)ya72
O-58

Tuzuvchilar:

Iroda Azimova, Klaraxon Mavlonova, Sa'dullo Quronov, Shokir Tursun,
Nilufar Hakimova, Mansur Siddiqov

Xalqaro ekspert:

Iannuzzi Susan

Taqrizchilar:

B. Mengliyev –	filologiya fanlari doktori, professor.
D. Yuldasheva –	pedagogika fanlari nomzodi, professor.
G'. Hamroyev –	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori.
N. Ergasheva –	Farg'ona shahridagi Prezident maktabi oliy toifali o'qituvchisi.
Z. Mamatqulova –	Farg'ona viloyati Toshloq tumanidagi 15-maktabning oliy toifali o'qituvchisi.
S. Sodiqova –	Toshkent shahridagi 202-maktabning oliy toifali o'qituvchisi.

Ona tili 7 [Matn]: 7-sinf uchun darslik / K. M. Mavlonova. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2022. –224 b.

Shartli belgilar

– o'qing.

– qiziqarli mashg'ulot.

– savollarga javob bering.

– partadoshingiz bilan bajaring.

– yozma mashqni bajaring.

– rasmga qarang.

– audiomatnni tinglang.

– topshiriqni bajaring.

– qoida bilan tanishing.

– uyga vazifa.

MUNDARIJA

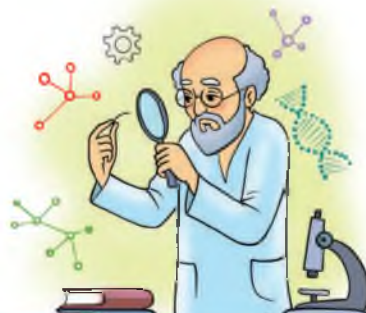
Ijtimoiy tarmoqlar

5

Turon yo'lbarisi

14

Zamonamiz qahramonlari

24

C vitamini

36

Qutb yulduzi

45

Kurash – milliy sport turi

54

Kelajak kasblari

64

Veterinar

73

Maqsadli xarajatlar

85

Bobomning pensiyasi

94

Fizika hayotni yengillashtiradi

104

Tutilmay gapiraman

114

Elektromobil

125

Yozuvchi bo'lish osonmi?

133

Ochiq osmon ostidagi muzey

143

Temiryo'llar

151

"Boburnoma" – memuar asar

163

"Sharq taronalari" xalqaro musiqa festivali

171

Oliy Majlis

179

Mualliflik huquqi

190

IJTIMOIIY TARMOQLAR

Bu mavzuda o'rganamiz

- ijtimoiy tarmoqlar va ulardan foydalanishga doir ko'rsatmalar • axborot xavfsizligi • olinma so'zlar imlosi • diagrammani tushunish • fikrni dalillar bilan asoslash.

Rasmdagi belgilarga diqqat bilan qarang va savollarga javob bering.

1. Qaysi belgilar sizga tanish? Ular haqida qanday ma'lumotga egasiz?
2. Ijtimoiy tarmoqlarning hayotimizga ta'siri haqida fikr bildiring.
3. Ijtimoiy tarmoqlardagi yozishmalarda muloqot odobi deganda nimani tushunasiz?
4. Siz ham biror ijtimoiy tarmoqdan foydalanasizmi? Javobingizni izohlang.

1. Ijtimoiy tarmoqlar nomini yozing va talaffuz qiling.

Namuna "Telegram", ...

Berilgan diagramma bilan tanishing. Uni matn ko'inishida yozing.

O'ZBEKISTONDA IJTIMOY TARMOQ FOYDALANUVCHILARINING YANGILIKLARGA QIZIQISH KO'RSATKICHLARI

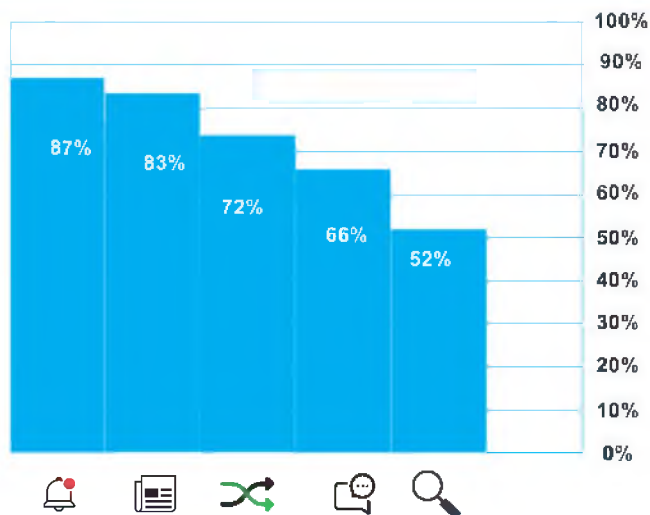
 Muntazam ravishda yangiliklarni kuzatuvchilar

 Yangilik saytlaridagi ayrim sahifalardan foydalanuvchilar

 Tasodifiy kelgan xabarni ochib ko'ruvchilar

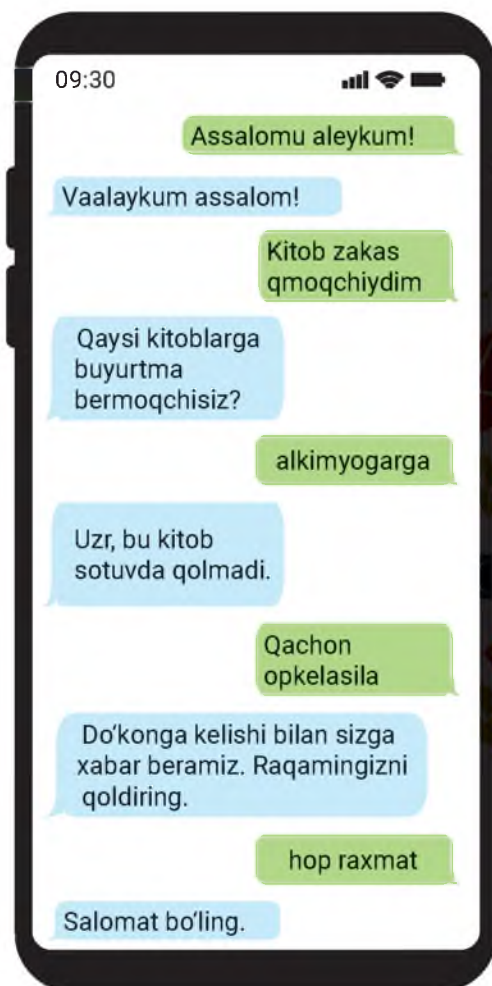
 Do'stlaridan kelgan xabarni ochib ko'ruvchilar

 Biror mavzuga doir yangilik izlovchilar

Yozishmalardagi xatoliklarni to'g'rilang, quyidagi qoliplardan birini tanlab, suhbatni yozing.

Xaridor: ...
Sotuvchi: ..

Matndagi gaplar yakunini aniqlab, mos tinish belgilarini qo'ying. Bo'sh o'rinlarga zarur til birliklarini qo'yib, matnni ko'chiring.

Smartfon, planshet va noutbuklar hayotimiz___(-ni/-ning) ajralmas qismi___(-da/-ga) aylanib ulgurdi ular ___ (uchun/bilan) odamlar hayoti___(-dan/-ga) ijtimoiy tarmoqlar tushunchasi ___ (ham/hatto) kirib keldi bugungi kun odamlari___(-ni/-ning) ish faoliyati ___ (bilan/ham) shaxsiy hayotlari ___ (ham/kabi) ijtimoiy tarmoqlar ___ (hamda/bilan) bevosita bog'liq olimlar zamonaviy gadjetlar ___ (yoki/hamda) ijtimoiy tarmoqlar___ (-ning/-ni) inson ruhiy salomatligiga ta'sirini o'rganish ___ (haqida/uchun) qiziqarli tadqiqotlar o'tkazishgan.

Matnni o'qing va savollarga javob bering.

Ba'zan "Tilning suyagi yo'q deb, gapiraverasanmi?" degan tanbehni eshitamiz. Tilda har gapni gapirishga to'siq bo'luvchi suyak yo'q ekan, qo'lda-chi? Qo'llarimizda suyak bormi? Bugun biz shu qo'llar orqali istagan mulohazamizni yozishga kirishdik. Nega dildagini yozuvga ko'chirish ishini suyaklar nazorat qilolmayapti? Suyak bir o'xshatish xolos, aslida har bir harakatimiz miya – aql, shu qatorda yurak – qalb orqali boshqariladi. Ammo nechun aqlimiz va qalbimiz har gapni bitishga izn berdi?..

... Har kim o'z fikrini ifoda etish huquqiga ega. Deylik, kimdir internetdagi sahifasiga hayotiy qarashlarini, o'y-maqсадlarini yozib qo'ydi. Matn ostiga internet foydalanuvchilaridan biri o'z mulohazasini bitadi, keyingisi unga qarshi chiqadi, fikr egasiga ham darrov javob qaytariladi, qarabsizki, dahanaki jang!

... Bir-birini hayotda ko'rmagan, yuzma-yuz muloqot qilmagan, ko'cha-ko'yda ko'rib qolgan taqdirda ham, tanimay o'tib ketuvchi kishilar monitor qarshisida bir-biri bilan qirpichoq bo'ladi. Lekin ularning bari reallikda sodir bo'lmagani sabab tomonlar o'zini ayblamaydi, ongli ravishda urush chiqarib, haqoratli so'zlar ishlatganidan vijdoni qiynalmaydi.

... Guruh yoki sahifalarda bahs boshlansa, har kim sherigini mot qilish, tortishuvda g'olib bo'lishga chiranib, lug'atidagi eng ta'sirchan so'zlarni ishlatadi. Fakt keltiradi, misol aytadi, bular ish bermasa, haqorat qiladi. Tushunmaydiki, munozarada ustun kelgan inson emas, balki befoйда tortishuvga kirishmagan odam g'olibdir.

... Kimningdir bir soʻziga yuz izoh qoldirib, keng tarqatishga usta odamlar baʼzan bir ogʻiz mehrli kalomni taroziga soladi, qizgʻanadi. Bayramlar va tugʻilgan kunlar bilan chin dildan tabriklash yoʻqolib ketdi. Tarmoq orqali tayyor stiker, foto va animatsiyalarni joʻnatishadi. Hatto namuna shaklidagi tabrik va sheʼrlar ham bor. Yaqinimizga tilak bildirib, soʻz izlashimizga hojat yoʻq. Minnatdorchilik bildirish borasida ham qiynalmaysiz: tayyor hisbelgilar (emojilar) hozir-u nozir.

Har narsaning uvoli va zavoli bor. Isrof, albatta, yaxshilikka olib kelmaydi, oʻz asoratini koʻrsatadi. Bugungi internet olamidagi mulohazasizlar “mulohaza”si chinakamiga soʻz uvalidir. Ularda maʼno yoʻq, mazmundan yiroq, maqsadi puch: fisq-u fasod, gʻiybat, igʻvo, tuhmat. Oʻzingiz ham bir begona odamning javobidan asabiylashib, bosh ushlab oʻtirasiz. Aslida bu oʻylashga arziydimi? Nega fikr bildirishga munosib minbarlar axtarmaysiz?

Muloqot imkoniyati – bizga atalgan neʼmatlardan biri. Uni suiisteʼmol qilmaslik, soʻz uvoliga yoʻl qoʻymaslik har kimning oʻz qoʻlida. Iroda ishga solinsa, teran tafakkur va qalb amriga quloq solinsa bas.

Durdona Alimova

1. Muallifning til, suyak va qoʻl bilan bogʻliq fikrlarni keltirishdan maqsadi nima?
2. Dahanaki jang qanday boʻladi? Bunday jangning kelib chiqish sababi nima ekan? Matn asosida javob bering.
3. Hayotda bir-birini mutlaqo tanimaydigan odamlar ham qirpichoq boʻlishi mumkinmi? Javobingizni izohlang.
4. “Munozarada ustun kelgan inson emas, balki behuda tortishuvga kirishmagan odam gʻolib”. Muallifning ushbu fikriga qoʻshilasizmi? Nima uchun?
5. “Bir ogʻiz mehrli kalomni taroziga solish, qizgʻanish” qanday holatlarda namoyon boʻladi?
6. Chin dildan tabriklash qanday boʻladi? Siz ham tayyor tabrik namunalaridan foydalanasizmi? Sizningcha, bu toʻgʻrimi? Nima uchun?
7. Soʻz uvoli deganda muallif nimani nazarda tutgan?
8. Ushbu matn turini aniqlang (hikoya, tasviriy, muhokama). Javobingizni asoslang.

Berilgan soʻzlarga mos izohlarni topib, daftaringizga yozing.

izn

reallik

haqorat

mot qilish

fakt

1

Bahsda raqibini yengish.

2

Kishining or-nomusi, shaxsiyatini pastga uradigan, tahqirlovchi ma'no-mazmunli soʻz, gap.

3

Aniq mavjud boʻlgan voqea-hodisa, haqiqat.

4

Biror narsa haqida xulosa chiqarish, qat'iy bir fikrga kelish uchun xizmat qiladigan asos, dalil.

5

Biror ishni bajarish, amalga oshirish uchun berilgan rozilik.

Matnga mos keluvchi sarlavhalarni aniqlab, yozing. Yana qanday sarlavhalarni tanlagan bo'lardingiz?

MULOQOT MADANIYATI

VIRTUAL BAHSDA KIM G'OLIB?

YOZISHMALARDAGI
MADANIYATSIZLIK

FIKR BILDIRISH HUQUQI

HAQORAT QILMANG!

SO'Z UVOLI

INTERNET OLAMIDAGI
MULOHAZASIZ ODAMLAR

RAQIBNI MOT QILISH USULLARI

Matnda qoʻllangan tinish belgilariga e'tibor bering. Ular ishtirok etgan gaplarga bittadan namuna yozing. Ayting-chi, ko'pnuqta nima uchun qoʻllangan?

Ushbu jumlaning davom ettirib, kichik matn yozing. Unda quyidagi soʻzlardan foydalanishingiz mumkin: *ammo, lekin, biroq, chunki, shuning uchun, va, hamda, yoki, bilan, uchun, kabi.*

Muloqot imkoniyati – bizga berilgan ne'matlardan biri, chunki...

"YouTube" haqida nimalarni bilasiz?

"Sun'iy intellekt" audiomatnini tinglang va savollarga javob bering.

1. Aqlli kompyuter sizni qanday tanib oladi?
2. Sun'iy intellekt odamlardek haqiqiy ongga egami? Javobingizni izohlang.
3. Ayting-chi, hozirgi kunda sun'iy intellekt qaysi qurilmalarda bor?
4. Sun'iy intellekt qaysi kasblarning yo'qolib ketishiga sabab bo'lishi mumkin ekan? Bu fikrga qo'shilasizmi? Nima uchun?

Berilgan gaplarni o'qing. To'g'ri fikrlarni aniqlab, yozing.

- 1 "YouTube"ning bir xodimi doimiy ravishda sizning qiziqishlaringiz bilan band bo'ladi.
- 2 "YouTube" sizni qiziqtirgan mavzularga oid videolavhalarni ko'rsatadi.
- 3 Ayrim kasblar yo'qolib ketishi aniq.
- 4 Sun'iy intellekt internetda izlagan, ko'rgan narsalaringizga asosan qiziqishlaringizni aniqlab oladi.
- 5 Avtomobillar haydovchisiz, sun'iy intellekt orqali boshqarilishi mumkin.

Quyidagi so'zlarni talaffuz qiling. Imlo qoidalari asosida yozilgan so'zlarni aniqlang va ko'chiring.

vidiyo

kampyuter

intelekt

avtomobil

suhandon

haydovchi

tamirlovchi

xisobchi

muzlatkich

video

kompyuter

intellekt

aftomobil

suxandon

xaydovchi

ta'mirlovchi

hisobchi

muzlatgich

“Sun’iy intellekt” audiomatnidan olgan xulosangiz asosida quyidagi jummalarni davom ettirib yozing. Fikringizni misollar bilan asoslang.

“YouTube”da aqlli kompyuter bor

Sun’iy intellekt insonlar kabi fikrlay olmaydi

Sun’iy intellekt rivojlanishi bilan bir qancha kasblar yo’qolib ketishi mumkin

chunki...

Sun’iy intellektning hayotimizga ta’sirini ikki ustunga ajratib yozing.

IJOBIY

SALBIY

vab-saytimiz: Zokirjon.com

Zokirjon.com veb-sayti orqali o'zingiz uchun kerakli ma'lumotlarni yuklab oling.

Zokirjon Admin bilan

90-530-68-66, 91-397-77-37 nomerga telegram orqali bog'lanishingiz yoki nza456, nza445 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi.

7-sinf ona tili darsligini to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

Telegram kanalimiz:

@Maktablar_uchun_hujjatlar

To'lov uchun: HUMO 9860230104973329

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.
To'liq holda olganingizdan so'ng:
Faqat o'zingiz uchun foydalaning.
Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.
Internet orqali veb-saytlarga joylamang.
Kanal va gruppalariga tarqatmang.

**OMONATGA
HIYONAT QILMANG.**

Bizni hizmatdan foydalanib qulay imkoniyatga ega bo'ling!

Bizda maktablar uchun quydagi hujjatlar mavjud

- 1. 1-11-Sinflar uchun sinf soati ish reja va konspektlari**
- 2. 1-11-Sinflar uchun barcha fanlardan to'garak hujjatlari**
- 3. Sinf rahbar hujjatlari**
- 4. Metodbirlashma hujjatlari**
- 5. Ustama hujjatlari**
- 6. 1-11-Sinflar uchun barcha fanlardan konspektlar**
- 7. 1-11-Sinflar uchun Ish rejalar (Taqvim mavzu rejalar)**
- 8. Darsliklarning elektron varianti**
- 9. Maktab ish hujjatlari**
- 10. Direktor ish hujjatlari**
- 11. MMIBDO' ish hujjatlari**
- 12. O'IBDO' ish hujjatlari**
- 13. Psixolog hujjatlari**
- 14. Xotin-qizlar qo'mitasi ish hujjatlari**
- 15. Kutubxona mudirasi ish hujjatlari**
- 16. Besh tashabbus hujjatlari**
- 17. Ochiq dars ishlanmalar, taqdimotlar, slaydlar**